MAHMUL/03051/2012
ISSN:2319 9318

Vidyawarta
UGC
Jr.No.62759
UGC Approved Referred Journal

Vidyawarta®

International Multilingual Research Journal

Issue-23, Vol-03 January to March- 2018

Editor
Dr.Bapu G.Gholap

Harshwardhan Publication Pvt.Ltd.
International Multilingual Research Journal

|| Index ||

1) Analysis of Innovation Diffusion Models in Marketing (2018)
Parveen Ansari—Sonu Chugh || 08

2) Efficient Plagiarism detection system for reports and source code based on.....
Sabera Begum—Fasiha Anjum Ansari & Shaik Raza Ali—Almas Farah Azmi || 12

3) DELNET Training Programmes for LIS Professionals
GAJJALA BINDU—A HANUMANTH REDDY || 16

4) A Critical Study of Problems in Implementation of Right to Education in ....
Sanjay Kumar Chaurasia, Delhi || 21

5) THERAPEUTIC POTENTIAL OF STEM CELLS
Shikha Jain, Ludhiana (Punjab) || 25

6) Cardiovascular Problems & their Prevention through Physical Education
Dr. Jondhale S. N., Latur, M.S. || 31

7) IMPACT OF EMOTIONAL INTELLIGENCE ON EXECUTIVES: A STUDY OF .....
Lt Col Rajinder Singh Kohli, Uttarakhand || 33

8) ROLE OF SMALL SCALE INDUSTRIES IN ERADICTION OF UNEMPLOYMENT IN WEST....
Vijay Kumar, Muzaffarpur || 40

9) Quality Improvement in Teacher Education: The Need of the Hour
Dr. Maheswar Panda—Sri Atal Bihari Tripathy.. || 44

10) Food taboos among the chamars women of Hardoi district up India
Kiran Kumari, Lucknow || 49

11) दलीत आत्मचरीत्रे परिच्चय आणि प्रेरणा
प्रा. विनोद जगन्नाथ कांबळे, औरंगाबाद || 51

12) महात्मा गांधी तंटामुक्त गाव अभियानाची ग्रामविकासातील भूमिका
कु. दिपाली श्रीराम घोगरे, पातूर, जि. अकोला || 55

www.vidyawarta.com/03 — http://www.printingarea.blogspot.com

13) शिक्षणशास्त्र महाविद्यालयातील विज्ञान विषयाच्या प्रशिक्षणार्थ्यांचा ऑनलाइन, फेस-टु-फेस....
डॉ. संजय ज. निंबाळकर-निलिमा प्रभाकर किनगे || 62

14) क्षेत्रीय अभ्यास पद्धती : ग्रंथालय आणि माहितीशास्त्रातील उपयोजन
निता विजयकुमार क्षीरसागर डॉ. वीणा कांबळे, औरंगाबाद || 65

15) भारतातील प्रशासकीय सुधारणा: एक विवेचन
प्रा.डॉ.लक्षटे रत्नाकर बाबुराव. देगलूर. || 68

16) आचार्य श्री आनंदऋषीजी महाराजांचे प्रवचनातील समाज प्रबोधन
श्रीमती पालवे सीमाताई नवनाथ, जि. अहमदनगर || 71

17) माहिती अधिकार आणि सुशासन
प्रा.डॉ.लक्षटे रत्नाकर बाबुराव. देगलूर. || 74

18) बाल लैंगिक शोषण एक परीदृश्य
डॉ. एच. यु. पेटकर, चिखलदरा जि. अमरावती || 77

19) मासेमारांसाठी राबविण्यात येणाऱ्या विविध योजना आणि अमलबजावणी
अर्चना रामाजी मेश्राम, जि.चंद्रपूर || 81

20) ओड़िशा में हिन्दी लेखन की परंपरा
डॉ.दाशरथी बेहेरा, संबलपुर, (ओड़िशा) || 86

21) भारत के स्वतंत्रता संग्राम में महिलाओं की भूमिका
अन्जु बाला, पंचकूला हरियाणा || 94

22) शासकीय एवं अशासकीय उच्चतर माध्यमिक विद्यालयों के छात्र—छात्राओं की...
आस्था जौहरी—डॉ. विनोद सिंह भदौरिया, मध्य प्रदेश || 98

23) यज्ञ से भौतिक लाभ
प्रियंका मिश्रा, राजस्थान || 102

24) स्वातंत्र्योत्तर हिन्दी बाल कविता में राजनैतिक मूल्य
डॉ. उमा सरौनिया, दतिया (म.प्र.) || 104

www.vidyawarta.com/03 | http://www.printingarea.blogspot.com

18

बाल लैंगिक शोषण एक परीदृश्य

डॉ. एच. यु. पेटकर
कला, विज्ञान व वाणिज्य महाविद्यालय.
चिखलदरा जि. अमरावती

****

प्रस्तावना

जगात मोठया प्रमाणात बाल लैंगिक अत्याचार होतात. भारतामध्ये बाल लैंगिक अत्याचाराचा आकडा हा सर्वाधिक आहे. ज्यात १६ वर्षाखालील बालकावर दर १५५ व्या मिनटाला बलात्कार होतो तर १० वर्षाखालील बालकावर दर १३ व्या तासाला,हि नोंद बालकांविरूध्दच्या नोंदवलेल्या गुन्हंयामधील वास्तविक होणाऱ्या गुन्हांपैकी कमी नोंद झालेले आहेत.

आपल्याला मान्य करावं लागेल की हा अत्याचार बालकांच्या हक्कावर गदा आणण्याऱ्या प्रकारापैकी सर्वात वाईट प्रकार आहे ज्यामुळे बालकांवर तसेच त्यांच्या कुटूंबावरही दूरगामी परीणाम होत असतात. मानसिक अथवा शारीरिक अपंग बालके इतरांपेक्षा जास्त असुरक्षित असल्यामुळे त्यांना जास्त धोका आहे.

बालकांवर होणारा अत्याचार हा अपरीचीत व्यक्तींपेक्षा परीचित व्यक्तिंकडूनच अधिक प्रमाणात होत असतो. ९० टक्के घटनांमध्ये दुष्कृत्य करणारा त्या बालकाच्या माहितीतला विश्वासातला व्यक्ती असतो. हा व्यक्ती त्याच्या बळाचा अथवा स्थानाचा फायदा घेतो.

बालकांवर झालेला लैंगिक अत्याचार बालकं भितीमुळे कुणालाही सांगत नाही. अत्याचार करणाऱ्याला थांबविण्याचे कोणतेच उपाय त्याच्याकडे नसतात जास्तकरून तेव्हा जेव्हा अत्याचार करणारा हा अगदीच जवळचा असतो. आईही बरेचदा विरोध करू शकत नाही तिच्या स्वत:च्या हतबलतेमुळे, घर मोडण्याच्या भितीमुळे अथवा कुणी विश्वास ठेवणार नाही या भितीने ते गप्प बसतात. बालक जेव्हा अत्याचार झाल्याबाबत बोलतात तेव्हा त्याच्या सत्यतेबाबत शंका घेतली जाते, आणि त्यांचा विश्वास व आत्मविश्वास धाब्यावर बसविला जातो. स्वत:ला अपराधी समजण्यामुळे बालक असे समजू लागतात की, त्यांच्या स्वत:च्या वागणूकीमुळे त्यांचे शोषण झाले. सांस्कृतिक व सामाजिक घटक हे मुलींच्या विशेषत: स्त्रियांवरच्या लैंगिक अत्याचारास व पिळवणुकीस खतपाणी घालतात असे दिसून आले आहे. हे अत्याचार लपविले जातात, दुर्लक्षिले जातात व सर्वसामान्य समजण्यात येतात.

बाल अत्याचार हे, मुलगा—मुलगी भेद, वर्ग, जात, वर्ण यांच्या पलिकडे जातात तसेच ते ग्रामिण अथवा शहरी भागात घडू शकतात.

बाल लैंगिक शोषणाचे एक भयावह वास्तव आज आपणासमोर दिसते आहे. मुलांचा शारीरिक, मानसिक, भावनिक, सामाजिक, लैंगिकदृष्टया छळ केला जातो. म्हणूनच मुलांचा छळ ही संकल्पना शारीरिक, मानसिक, भावनिक, सामाजिक तसेच लैंगिक दृष्टिकोणातून समजावून घेतली पाहीजे.

गार्डन आणि ग्रे या सारखे अभ्यासक म्हणतात, “हेतूत: मुलांना गंभिर, शारीरिक इजा करणे म्हणजे मुलांचा छळ”.

केप व इतर, “मुददाम शारीरिक हल्ला करून मुलांना दुखापत करणे म्हणजे बाल लैंगिक शोषण होय” अशी व्याख्या करतात.

बर्जेस आर.एल. हे म्हणतात की, “मुलांचे आई वडील, पालक किंवा मालक यांच्या कर्तव्य कृत्यांचा परिणाम म्हणून मुलांना अपघातेतर शारीरिक, मानसीक दुखापत होणे म्हणजे मुलांचा दुरूपयोग होणे होय.”

१९८६ च्या बाल न्यायालय कायदयामध्ये १८ वर्षाखालील मुलगा आणि १६ वर्षाखालील मुलगी हे बाल मानले आहेत. राज्यस्थानमध्ये १६७ मुलांच्या केलेल्या अभ्यासामध्ये लैंगिक

वे बळी असलेली २३ मुले आढळली.
मध्ये आढळलेल्या काही ढळक बाबी.
लांपेक्षा मुलींच्या लैंगिक दुरूपयोगाचे प्रमाण
हे. मुलांचे वय १४ वर्ष किंवा त्यापेक्षा
सते.

ळ होण्याच्या घटना आणि लिंग यांच्यात
साहचर्य आढळते. मुलांचा लैंगिक छळ
ाच व्यक्तीकडून होते तर मुलींचा छळ
ा अधिक व्यक्तीकडून केला जातो.

गेक दृष्टया छळाच्या अशा घटनांमध्ये बहुदा
त्रीयदृष्टया आमिष दाखवून किंवा
ल त्यांचे अवलंबन दाखवून घडतात. शारीरिक
ार किंवा जबरदस्ती क्वचीतच केली जाते
ठाच्या बळी या बहूदा सामाजिक, आर्थिक
ाष्ट स्तरातील असतात.

ांचा लैंगिक छळ आणि त्या मुलांची
त, धर्म याच्यामध्ये साहचर्य आढळत
ा अर्थ विशीष्ट धर्म किंवा जातीतील
ाक छळ होतो असे नाही.

ाक छळाचे बळी हे सामान्यपणे एकाच
ाटातील असतात. पण त्यांचा छळ
यक्ती तरूण, मध्यमवयीन, प्रौढ अशा
ायाच्या असतात.

रणपने २/३ घटनांमध्ये लैंगिक छळ
लांचे छळ करणाऱ्या व्यक्तिमध्ये
ालक, परिचीत व्यक्ती इत्यादिंचा
ातो. छळ करणाऱ्या रक्तसबंधीत
अधिक प्रमाणात समावेश होता.

ा लैंगिक छळ करणाऱ्यांमध्ये मालक
िच्या छळ करणाऱ्यांमध्ये परिचीतांचा
य असतो.

ाक आरोग्य संघटनेच्या म्हणण्याप्रमाणे
१० मुलांमधील एका मुलावर लैंगिक
तो. काही वर्षापूर्वी मुंबईच्या टाटा
ान संस्थेच्या अभ्यासानुसार ३ पैकी
णि १० पैकी एक मुलगा लैंगिक
ळी ठरतो यातील ५० टक्के अत्याचार
होते. म्हणजे कुंपणच शेत खातयं.

दहा वर्षापूर्वी बेंगलूर येथील 'संवाद' या संस्थेने ३४८ मुलींचा अभ्यास केला. बाल लैंगिक शोषणासंदर्भातील विशेष अभ्यास केलेल्या डॉ. शेखर शेषांद्री या भारतातील पहील्या डॉक्टरांनी पहीला अभ्यास केला होता. त्यात त्यांना आढळून आलं होतं की, ८३ टक्के मुलींना छेडछाडीला सामोरं जावं लागत. त्यातील १३ टक्के मुलींना वयाच्या दहाव्या वर्षाच्या आतच शाब्दिक आणि दृश्य स्वरूपाच्या लैंगिक छळाला सामोर जावं लागतं. ४७ टक्के मुलींना विनयभंग झालेला आहे. त्यातील १५ टक्के मुली वयाच्या १० वर्षाच्या आत पुरूष नातेवाईकांकडून हस्तमैथुनासाठी वापरल्या गेल्या. १५ टक्के मुलींवर गंभिर स्वरूपांचे अत्याचार झालेले आहेत. त्यातील ३१ टक्के मुली १० वर्षाच्या आतील होत्या आणि महत्वाचं म्हणजे त्यांना छळणाऱ्या ७५ टक्के व्यक्ती या प्रौढ कुटूंब सदस्य होत्या.

'राही' या संस्थेने मध्यम आणि उच्च वर्गातील दिल्ली, मुबंई, कोलकत्ता, गोवा आणि चेन्नई या शहरातील १५ ते १६ या वयोगटातील ६०० स्रियांचा अभ्यास केला. यातील ७६ टक्के स्त्रियांवर लैंगीक अत्याचार केले होते. ७१ टक्के स्त्रियांवर नातेवाईक आणि कुटूंबीयांकडून त्या चार वर्षापेक्षा लहान असतांना लैंगिक अत्याचार केले होते, यात ७६ टक्के स्त्रियापैकी २ टक्के स्त्रियांवर त्या ४ वर्षपेक्षा लहान असतांना त्यांच्यावर लैंगिक अत्याचार झाले. १७ टक्के स्त्रियांना ४ ते १२ वर्षादरम्यान, तसेच ३५ टक्के स्त्रियांना १२ ते १६ वर्ष वयोदरम्यान लैंगिक अत्याचाराला सामोरे जावं लांगल. बालहक्कांबाबत काम करणाऱ्या काही संस्थाच्या मते दर १० पैकी ६ मुली आणि ४ मुलं लैंगिक अत्याचाराचे बळी ठरतात म्हणजेच ६२.५ टक्के मुली आणि ३७.५ टक्के मुलं.

बाल लैंगिक शोषण हे अस्वस्थ करणारं अगदी नकोसं वाटणारं आणि खूपदा आपण कल्पनाही न केलेलं असं दुदैवी सत्य आहे. त्या विषयाचा प्रतिसाद हा सत्य नकारण्याऐवजी त्याविषयी जागरूकता वाढवणारा असा असला पाहिजे. हे सर्व कदाचित भयावह वाटेल.

भारतातील यासंदर्भातील आकडेवारीवरून या विषयाची दाहकता संताप येण्यासारखीच आहे जागरूक नागरीकांनी या सबंधी विचार करून गोंधळून न जाता या संदर्भात कृतीशील असावयास पाहिजे खात्री बाळगा तुमची सर्व भीती आणि काळजी या योग्य आहेत आणि त्यांना सामोरं जाण आवश्यक आहे. कारण या शंका निरसनासाठी जर प्रयत्न झाले नाहीत तर बाल लैंगिक शोषणाला प्रतिबंध आणि उपचार या दिशेने कामच होणार नाही.

कायदेशिर तरतुदी

कायदयाच्या दृष्टिकोणातून लैंगिक अत्याचाराची व्याख्या पुढिलप्रमाणे केली आहे.

"१८ वर्षाखालील कोणत्याही बालकाच्या संमतीसह किंवा संमतीशिवाय त्याचा वापर करून त्यांच्या सोबत किंवा समोर स्वत: किंवा अन्य व्यक्तिच्या लैंगिक गरजा भागविण्याकरीता केली गेलेली लैंगिक क्रिया म्हणजे अत्याचार".

बाल लैंगिक अत्याचाराच्या बाबतीत हे स्पष्ट आहे की, बाल लैंगिक अत्याचार अथवा लैंगिक गुन्हा म्हणजे फक्त बलात्कार नव्हे तर तो लैंगिक अत्याचाराचा एक प्रकार मात्र आहे.

लैंगिक अत्याचाराच्या कृती म्हणजे फक्त शारीरिक संबंध नव्हे. बालक व अत्याचारी यांच्यात शरीर येईलच असे नाही. शरीर स्पर्शाशिवाय अत्याचार होतात त्यात प्रदर्शन करणे जसे एखादया प्रौढाने बालक आंघोळ करीत असतांना अथवा कपडे घालत असतांना पहाणे अथवा दोन किंवा जास्त मुलांना एकमेकांशी लैंगिक कृती करावयास भाग पाडणे, त्याचबरोबर त्याची फिल्म तयार करणे व पहाणे.एखादया बालकावर बलात्कार झाला नसतांनाही अशा प्रकारचा लैंगिक अत्याचार होत असतो.

लैंगिक अत्याचारांचा बालकावरील परिणाम

अत्याचाराचे परिणाम अल्पकालीन तसेच दीर्घकालीन असू शकतात.

- शारीरिक दुखापत जसे ओरखडणे, चाबकाच्या खुणा, कापलेले, जननेंद्रियातून रक्तस्त्राव, किंवा इतर कोणत्याही प्रकारची दुखापत.
- बालकामंध्ये बरेचदा भिती, स्वत:ला दोष देणे, औदासिन्य, धास्ती आणि लैंगिक अकार्यक्षमता व हळूहळू कुटुंबापासून अलिप्तता हे दोष दिसून येतात
- अनेक अत्याचारीत त्यांच्या प्रौढपणीच्या संबंधामध्ये व पुरेसा लैंगिक संबंध प्रस्थापित करण्यामध्ये असमर्थ होतात.
- सर्वात महत्वाचे म्हणाजे लैंगिक अत्याचाराबरोबरच त्यांच्या विश्वासावरच घाला पडतो ज्यामुळे ते फार मोठया काळासाठी विचलीत होउ शकतात. कधी कधी तर त्यांच्या नंतरच्या संपूर्ण आयुष्यभरासाठी व त्यांच्या संबंधावर त्याचा परिणाम होतो. त्यांना कधी मानसोपचाराची ही गरज भासते

लैंगिक अत्याचारासबंधी काही गैरसमज समाजात प्रचलित आहेत.पण त्यासंदर्भातिल वास्तव नेमकं काय आहे हे आपल्याला जाणून घेता यायला पाहिजे. म्हणूनच पुढिल तक्त्याद्वारे लैंगिक अत्याचारासबंधीचे गैरसमज व वास्तव स्पष्ट करीत आहे.

गैरसमज	वास्तुस्थिती
फक्त बालिकांवरच लैंगिक अत्याचार होतो.	बालिकांवर तसेच बालकांवरही लैंगिक अत्याचार होतो.
बाल लैंगिक अत्याचार हे फक्त गरीब कामगार वर्ग, बेरोजगार या अशिक्षित कुटुंबामध्ये घडतो. मध्यम वर्गीयांच्या घरामध्ये नाही. ते ग्रामिण भागात घडत नसून ते शहरी भागात घडतात	बाल लैंगिक अत्याचार हा लिंग, वर्ग, वर्ण, ज्ञान या सर्व भेदांच्या पलीकडे जातो आणि शहरी व ग्रामीण दोन्ही भागांमध्ये घडतो.
ही पाश्चिमात्य कल्पना आहे	समाजाच्या अस्तित्वापासूनच लैंगिक अत्याचार भारतातही वेश्याव्यवसायासाठी बालिकांना विकून टाकणे अथवा धार्मिक प्रथा जसे देवदासी वा जोगिणी बनून ते सनदत प्रौढ स्त्रियांना त्यांच्या बालपणीच दुराचराला सामोरे जावे लागले आहे हे वास्तव अस्वस्थता निर्माण करणारे आहे
घर म्हणजे अत्यंत सुरक्षित जागा आहे. फक्त अपरिचीतच बालकांवर लैंगिक अत्याचार करतात.	बहुतेक घटनांमध्ये लैंगिक गुन्हेगार हे कुटुंबातील सदस्य अथवा बालकास अगदी जवळचे असे लोक असतात
अत्याचारी मानसिक रूग्ण अथवा मनाचा समतोल बिघडलेले असतात.	अत्याचारी हा मानसिक रूग्ण असतात असे नाही ते समाजात नावाजलेले असतात ते आपला गुन्हा लपविण्याचा प्रकारे पडदा टाकण्याचा प्रयत्न करतात आणि हे त्यातील एक कारण आहे
लहान अथवा किशोरवयीन बालके आता लैंगिक अत्याचाराबद्दल कल्पना रचू लागली आहेत. कहाण्या रचून सांगू लागली आहेत, तसेच थापा मारू लागली आहेत.	बालकांनी उघड केलेले पिळवणूक व अत्याचाराच त्यांनावर ओढवलेले प्रसंग खरे असल्याने आढळून आले बाल अत्याचार हे खरोखरच घडले ठरलेल्यानंतर त्यांनी दाखविले. न की जी समस्या आपल्या समोर उभी ठाकली आहे तीच्यावर तोडगा काढते
बालकच प्रौढांना अनैतिक मार्गाने लैंगिक वर्तणुकीस प्रवृत्त करतात.	ही प्रौढ गुन्हेगाराची भाषा आहे बालके निरागस असतात तसेच असुरक्षितही त्यांना लैंगिक कृत्याचे तसेच त्यातील लैंगिकतेचे खरे ज्ञान नसते आणि मोठयांच्या प्रतिक्रियांसाठी त्यांना जबाबदार धरता येणार नाही
हे सर्व वाईट मुलींबाबत घडते त्यांच्या वागण्याने ती मागल्या वळणाची नाही हे कळते.	यात मुलाचा काहीच दोष नसतो या बद्दल मुलाने काळजी करू नये. उलट तर समाजात विकृतांनी वर्तणूक करणारे वाईट असतात
कुमारवयीन किंवा एखादे मोठे बालक समजू शकते किंवा त्याला अथवा तीला किमान माहिती असते शरीर संबंध म्हणजे काय, काय घडत आहे हे समजून त्यांनी ते थांबवायला पाहिजे होते या कोणाला तरी सांगायला पाहिजे होते	अत्याचार करणारा हा नेहमीच बालक वयाचा नसतो. अत्याचार करणाऱ्याच्या धमकीशी सामी असते बालक संबंधी करू शकत नाही, त्यामुळे अत्याचार करणारा हा घरातीलच असतो त्याच्यात एकाही हिम्मत नसते की त्याबाबत कुणाकडेतरी बोलतील
बालकांनी सर्व कृतींना मान्यता होती.	बालकांच्या बाबतीत 'सहमती' नसते. कायद्यानुसार १८ वर्षाखालील मुलीशी केलेले लैंगिक संबंध हा बलात्कारच समजला आहे
एखादया गिरणारा आपल्या मुलींसोबत शरीरसंबंध ठेवणे भाग पडते कारण त्याची पत्नी त्यास राजी नसते अथवा त्याचे समाधान करू शकत नाही.	जे पुरूष मुलींशी संबंध ठेवतात ते त्यांच्या पत्नी अथवा इतर प्रौढ स्त्रियांसोबतच्या संबंधाऐवजी नसून त्या व्यतिरीक्त असतात. हा सामज गुन्हेगाराची जबाबदारी त्याच्या पत्नी अथवा बालकाच्या आईवर ढकलण्यास फक्त सहाय्य करते

[illegible]	[illegible]
[illegible]	[illegible]
[illegible]	[illegible]
[illegible]	[illegible]
[illegible]	[illegible]
[illegible]	[illegible]

उपाय योजना

कायदा काय आहे

लैंगिक अत्याचार ही एक प्रकारची लैंगिक वर्तणूक आहे, जी नकोशी अथवा लादलेली असते यात बलात्कार, पुरूषा पुरूषामधील अनैसर्गिक संबंध, छळ, स्त्रीयांची छेड काढणे यांचा समावेश होतो कायदा फक्त काही प्रकारच्या लैंगिक दुराचाराना गुन्हा समजतो आणि नातलगांकडून झालेल्या बालकावरील लैंगिक दुवर्तनाला, दुराचाराला कोणतीच विशेष शिक्षा नाही

भारतीय दंडविधान संहिता (इंडियन पीनल कोड): आय पी सी ने मान्य केलेले बाल दुराचाराचे प्रकार

- स्त्री अथवा मुलीचा विनयभंग (कलम ३५४)
- बलात्कार (कलम ३७६)
- पुरूषापुरूषामधील अनैतिक संबध अथवा अनैसर्गिक गुन्हा (कलम ३७०) आय पी सी प्रमाणे बलात्काराची व्याख्या जेव्हा पुरूष एखाद्या स्त्री बरोबर समागम करतो
- तिच्या इच्छेविरूध्द अथवा मान्यते अभावी
- ती १६ वर्षाखालील असेल तर तिच्या मान्यतेने अथवा मान्यते अभावी
- १५ वर्षाखालील ती जर त्याची बायको असेल.
- बलात्कारासाठी जास्तीत जास्त शिक्षा ही ७ वर्षाची असते. पण मुलगी जर १२ वर्षाखालील असेल अथवा बलात्कार करणारा जर अधिकारिता प्राप्त असलेला असेल (दवाखान्यात, बालगृहात, पोलिस स्टेशन मध्ये) तर जास्त शिक्षा होते

याबाबत जनजागृती करणे जेणे करून प्रतिबंध पडेल किंवा बळी पडलेले पुढे येवून कार्यवाही करतील

- मुलाचा आत्मविश्वास वाढवावा, जेणे करून ते अत्याचाराला वाचा फोडतील
- अत्याचार झालेल्या मुलाची ओळख गुप्त राहिल याची काळजी घेणे

पालकांनी घ्यावयाची काळजी

- बाल लैंगिक शोषणाच्या संदर्भात घाबरून न जाता मुलामुलींना विश्वास द्या, आम्हि तुमच्या सोबत आहोत काहिही झाले तरी प्रत्येक गोष्ट घरी सांगायचीच हे आपल्या पाल्याना समजावून सांगणे आवश्यक आहे
- सारखी नको पण अधनमधन आपल्या मुलाचे साथ सोबत करा. रस्त्यावर मुलाची जर कुणी छेड काढत असेल तर त्याच्यावर अप्रत्यक्षरीत्या नियंत्रण ठेवल्या जाते.
- शक्यतोवर एकट्यानी/एकटीनी जावू नये असे समजावून सांगाव.
- मुलांना आत्मसरक्षणाच्या टिप्स द्यायला हव्या.
- आसपासच्या मुला मुलिंचा आणि त्याच्या पालकाची मिटींग घ्यावयास हवी

अशा प्रकारे आपणास लक्षात येते की बाल लैंगिक शोषणाचे वास्तव व त्यासदर्भातील समाजात असणारे गैरसमज आणि वास्तवस्थिती काय आहे यावर सविस्तर चर्चा झाली आहे. यावरून आपणास यावर लक्ष केंद्रित करण्याची गरज आहे की सर्वच समाजातील मुल हे आपले मूल असून अशा प्रकारे कुठेही जर बालकाचे शोषण होत असेल तर बघ्याची भूमिका न घेता संवेदनशील तसेच जागरूक नागरिक म्हणून आपली जबाबदारी पार पाडली पाहिजे गरज भासल्यास कायद्याची जरूर मदत घ्यावयास हवी

आपल्या मुलांना सुरक्षित वातावरण देणे आपली जबाबदारी आहे. जेणेकरून त्यांना त्यांचा सर्वांगिण विकास करणे शक्य होईल. सुरक्षित वातावरणात वाढलेली मुलं इतरांनाही सुरक्षित ठेवतील. समाजाच्या सामाजिक स्वास्थ्यासाठी या सर्वाची गरज आहे हे विसरून कसे चालेल.

संदर्भग्रंथ सुची

- कोंडेकर ए. वाय. 'भारतातील आजच्या सामाजिक समस्या', फडके प्रकाशन, डीसेंबर १९९८
- खडसे भा. की. 'भारतीय समाज आणि सामाजिक समस्या', हिमालय पब्लिशिंग हाउस. २००४
- प्रभू विठ्ठल 'लैंगिकता शिक्षण का? कुणी? कसे? किती? केव्हा?', राजहंस प्रकाशन, २००६
- प्रभू विठ्ठल 'निरामय कामजीवन', मॅजेस्टिक पब्लिशिंग हाउस, १९८२
- शिंदे संतोष 'बाल संरक्षण' युनिसेफ प्रकाशन २००७
- रेणुका चौधरी 'बाल सुरक्षा', महिला व बाल कल्याण मंत्रालय, भारत सरकार
- चाइल्ड सेक्शूअल अब्युज–टाईम फॉर ॲक्शन, प्रतिभा मेनन यांच्या लेखातून
- http://www.rahi foundation.org/incestechild& राही फाउंडेशन कडून मिळालेल्या माहितीनुसार.
- http://www.combalaw .org/information.php?issue-id=16&article-id=399
- आरती कदम, 'भान संमती वयाच', लोकसत्ता दिनांक ३०.०३.२०१३
- प्रविण दामले, 'प्रश्न पुरूषांच्या लैंगिकतेचा, लाकसत्ता दिनांक ०५.०१.२०१३.

❑❑❑

19

मासेमारांसाठी राबविण्यात येणाऱ्या विविध योजना आणि अमलबजावणी

अर्चना रामाजी मेश्राम,
पी.एच डी.,
जिल्हा. चंद्रपूर

****

मनुष्य अगदी प्राचीन काळी रानटी अवस्थेत असताना त्याला शेतीची कलाही अवगत नव्हती त्यावेळी तो रानात शिकार करणे, झाडांची फळे, कंदमुळे गोळा करणे, याचबरोबर नदीनाल्यातून मासे पकडणे इत्यादी मार्गाने अन्न मिळवीत होता. म्हणजेच इतिहासपूर्वकालापासून मासेमारी हे उदरनिर्वाहाचे साधन होते. याचा अर्थ मत्स्योत्पादनाची सुरवात नव्हे तर बराचसा विकासही करण्याचे प्रयत्न फार पूर्वीपासून चालू आहेत. मत्स्य व्यवसायाच्या विकासासाठी वेगवेगळ्या राज्यात मत्स्य व्यवसाय विभाग निघू लागले आहेत. पंचवार्षिक योजनामध्ये मत्स्य व्यवसायाच्या योजनांना चढत्या वाढत्या प्रमाणात महत्त्व येऊ लागले. या सर्वांचा एकत्रित परिणाम म्हणून मत्स्यशेतीची प्रगती वेगाने सुरु झाली.

मत्स्यव्यवसाय विकासासाठी शासनाने आखलेल्या योजनांचा अमलबजावणीत मच्छिमाराना शक्यतो जास्तीत जास्त सहभागी करून घेण्याचे शासनाचे धोरण आहे. तलावांचे ठेके, मत्स्यबीज पुरवठा, मासळीची खरेदी विक्री, यांत्रिकीकरण इत्यादी सारख्या या व्यवसायात पोषक योजना प्राधान्याने या समाजासाठीच शासनाने कार्यवाहीत आणल्या आहेत. मत्स्योत्पादन वाढीची आधुनिक तंत्रे वापरण्यासाठी लागणारे कौशल्य संपादन करावे याहेतूने मच्छिमाराना अल्प मुदतीचे व दीर्घ मुदतीचे प्रशिक्षण घेण्याकरिता प्रेरित व उद्युक्त करन्यात येते.